

Ochrana životného prostredia v Chemlone Humenné

Štátny podnik Chemlon v Humennom, monopolný výrobca polyamidových vlákien v republike, má pre oblasť ochrany životného prostredia vypracovanú súhrnnú koncepciu. Jej hlavným cieľom je postupne zosúladiť činnosti tohto chemického podniku s novými zákonmi a vykonávacími predpismi. Opatrenia na dosiahnutie stanovených cieľov sa týkajú ochrany vôd, ovzdušia, zhodnocovania a likvidácie odpadov, pôdneho fondu i estetizácie prostredia.

Výstavba biologickej a chemickej čistiarnie odpadových vôd pokračuje v súlade s harmonogramom. Skúšobná prevádzka tohto zariadenia sa mala začať do konca r. 1992. Celkovú situáciu v oblasti ochrany vôd možno považovať za uspokojivú. Pre Chemlon Humenné sú stanovené limity prípustného znečistenia odpadových vôd, ktoré sa dodržiajú.

V ochrane ovzdušia je nosnou úlohou rekonštrukcia kotlov – iba tak možno súčasný stav významne zlepšiť. Regulácia spotreby freónov stanovuje, že od 1. júla 1997 sa ich používanie musí úplne vylúčiť.

V súvislosti so zlepšovaním imisnej situácie uviedli do prevádzky stanicu na monitorovanie koncentrácie oxidu siričitého v podniku i v okolí ovzduš. Namerané výsledky ukazujú, že kvalitu ovzdušia mož-

no považovať za dobrú. Najvyššia prípustná koncentrácia oxidu siričitého je $150 \mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$, nameraná priemerná hodnota za prvých šesť mesiacov r. 1992 bola len $21 \mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$. Iná situácia je v znečisťovaní ovzdušia prašným spadom, čo súvisí s nedostatočným čistením a údržbou ciest.

Najväčším problémom je však zhodnocovanie a likvidácia odpadov, ako aj s výber lokalít pre skládku odpadov. Doposiaľ sa nepodarilo dohodnúť účasť podniku na výstavbe a využívaní pripravovanej skládky odpadov pre Humenné. Výber ďalších lokalít je neúspešný pre odpor miestneho obyvateľstva, a tak sa problémy na tomto úseku ďalej hromadia. V blízkej budúcnosti bude treba riešiť skladovanie nových odpadov, ktoré doteraz v tomto chemickom podniku nevznikli – kalov z biologickej čističky odpadových vôd a z čistenia farebných vôd z výroby káblika. Biologické kaľy sa budú likvidovať kompostovaním.

Estetizácia prostredia patrí do kompetencie prevádzky sociálnych a rekreačných služieb a sleduje sa samostatne. V súvislosti s prebiehajúcou investičnou výstavbou je situácia v dodržiavaní čistoty a poriadku v areáli Chemlonu nedostatočná. Celkovo sa totiž vzťah pracovníkov podniku k ich bezprostrednému pracovnému okoliu zhoršil.

Jozef Hrubovčák

a Slovenskej republiky, doplnený o európske a celosvetové aspekty. Atlas nestráca aktuálnosť a určite sa stane významným zdrojom informácií nielen pre ekologov, lekárov, ale aj pre politikov, vedúcich pracovníkov vo všetkých odvetviach, pedagógov a študentov i pre širokú verejnosť, ktorej nie sú ľahostajné otázky životného prostredia. Možno ho pokladať za reprezentatívnu publikáciu nielen v oblasti zmapovania ekologických problémov, ale aj v oblasti kartografického stvárnenia. Vlastne až o 12 rokov od vydania tak rozsiahleho diela, akým bol Atlas SSR (1980), stretávame sa s ďalším významným mapovým dielom.

Hlavnú gesciu nad atlasom prevzal Geografický ústav ČSAV a finančnú podporu poskytol bývalý FVŽP Praha. Išlo o nefahkú úlohu, pretože na jeho vydaní sa zúčastnilo 74 odborníkov zo 41 inštitúcií. Zložitost práce spočívala predovšetkým v konfrontácii a v zjednotení odlišných prístupov spracovania v Českej a Slovenskej republike tak, aby výsledné podklady mohli objektívne reprezentovať a charakterizovať celé územie.

Atlas obsahuje 16 hlavných máp v mierke 1:1 mil. a vyše 80 máp v mierke od 1:2 mil. až 1:4,5 mil. vo farebnom stvárnení. Dopĺňajú ich prehľadné mapky Európy, ČSFR, grafy a krátke textové charakteristiky. Veľmi možno uvítať, že všetky názvy, legendy a texty majú anglickú mutáciu.

Z hľadiska tematického členenia obsahuje atlas 4 hlavné bloky označené veľkými písmenami:

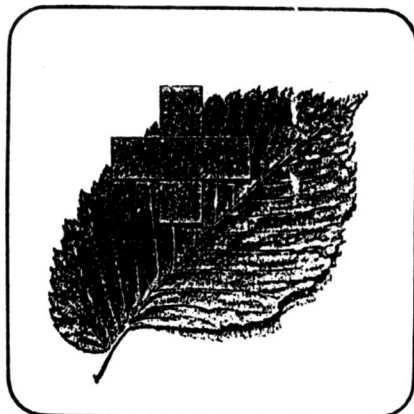
- A - Geografické podmienky (využitie plôch, typy prírodnej krajiny, sídelné typy);
- B - Prírodné a socioekonomické faktory životného prostredia (historický vývoj kultivácie krajiny, limitujúce prírodné faktory, produkčný potenciál pôd, vodohospodársky potenciál územia, znečistenie ovzdušia, územná koncentrácia výroby, bývania a služieb, cestovný ruch a rekreácia, úroveň životného prostredia);
- C - Územné predpoklady zlepšenia stavu životného prostredia (ekologická stabilita krajiny, legislatívna ochrana územia, sociálne a ekonomické súvislosti utvárania životného prostredia, hodnotenie územného predpokladu trvale udržateľného rozvoja územia);
- D - Zdravotný stav obyvateľstva a sieť zdravotníckych zariadení (obyvateľstvo, sociálna patológia, detská populácia, chorobnosť a úmrtnosť, novotvary, zdravotnícke zariadenia).

Jednotlivé tematické bloky, ale aj samotné zostavenie atlasu predstavujú nový prístup v tejto oblasti. Klasické fyzicko-geografické mapy nahradili účinnejšie a pre rozvoj územia potrebné syntetické mapy, ako sú napr. limitujúce prírodné faktory, ktoré rozho-

Životné prostredie očami odborníkov

Kolektív: Atlas životného prostredia a zdravia obyvateľstva ČSFR. Geografický ústav ČSAV Brno, FVŽP Praha, 1992.

Tri názvy v atlase, ktoré stratili po r. 1992 platnosť, však neznamenajú, že ubrali dielu na kvalite. Geografický ústav v Brne vydáva súbor tematických máp, zameraných na priestorové vyjadrenie kvality životného prostredia a zdravotného stavu obyvateľstva v Českej

dújúcim spôsobom ovplyvňujú kvalitu života človeka a ďalších organizmov. Na zostavenie takéhoto podkladu treba bezpochyby množstvo analytických podkladov. Aj ďalšie podklady sa nesú v tomto duchu.

Posledná časť zachytáva zdravotný stav obyvateľstva prostredníctvom vybraných charakteristík chorobnosti a úmrtnosti hodnotených za okresy, kraje alebo územné zdravotné obvody.

V atlase sa prehľadnou a zaujímavou formou prezentujú súčasné environmentálne problémy a predpoklady na zlepšenie stavu životného prostredia u nás. I keď mierka máp nedovoľuje detailnejšie zachytenie tejto situácie, dielo má svoju hodnotu z hľadiska hodnotenia nadregionálnych územných problémov a určite tento netradičný prístup poslúži aj ako inšpirácia pri spracúvaní niektorých území.

Tatiana Hrnčiarová

Isolácia biotopov v poľnohospodárskej krajine

Mahn, E.G., Tietue, F. (ed.): *Agro-Ökosysteme und Habitatsinseln in der Agrarlandschaft* (Agro-ekosystémy a ostrovkovitost habitatov v poľnohospodárskej krajine). Martin-Luther-Universität Halle-Saale, 1991, 437 pp.

Poľnohospodársku krajinu v celej strednej Európe poznačila intenzifikácia poľnohospodárskej výroby a stúpajúce antropogénne zafaženie, vychádzajúce predovšetkým so zvyšovania rastlinnej produkcie. K nej pristupuje aj zvyšovanie živočíšnej výroby, ktorá zafažuje poľnohospodársku krajinu nadmerným množstvom odpadov. Tieto hlavné činnosti v oblasti poľnohospodárstva následne vyvolávajú rozvoj dopravy a priemyslu napojeného na poľnohospodársku výrobu. Sústredenie týchto odvetví ľudskej činnosti spôsobuje neúmernú záťaž poľnohospodárskej krajiny, ktorej dôsledkom je likvidácia pôvodnej krajinnej štruktúry, miznutie a ničenie ekosystémov kultúrnej krajiny, biodiverzity, ohrozenie genofondu rastlín a živočíchov a v konečnom dôsledku celkové narušenie veľkých oblastí.

Otázkami narušenia a likvidácie pôvodných biotopov v poľnohospodárskej krajine, resp. možnosťou ich obnovenia sa zaoberajú vedeckí pracovníci všetkých priemyselne i agrárne rozvinutých štátov Európy. Obrovský rozsah týchto problémov obsahuje publikácia, ktorá je vlastne súborom referátov a posterov z rovnomeného medzinárodného sympózia (konalo sa v októbri 1990 v Halle za účasti širokého okruhu odborníkov z oblasti pedológie, botaniky, zoológie a ekológie).

Rozoberá sa tu niekoľko základných okruhov týkajúcich sa súčasného stavu poľnohospodárskej krajiny, predovšetkým jej štruktúry a dynamiky s ohľadom na poľnohospodársku výrobu a s ňou spojené antropogénne zásahy, napr. hnojenie, pestovanie rôznych plodín a pod. Špeciálna pozornosť sa venuje základom ekologického hospodárenia a z neho vyplývajúcich útlmových programov, ktorých cieľom je navrátiť do poľnohospodárskej krajiny niektoré pôvodné rastlinné druhy, zlepšiť vlhkosť pomery pôdy a obnoviť narušenú štruktúru vegetácie.

Ťažisko sympózia i celej publikácie je v problematike štruktúry a funkcie izolovaných habitatov v poľnohospodárskej krajine. Ide predovšetkým o drevinné biotopy, t. j. torzá pôvodných nížinných leškov, zlikvidované živé ploty na dnes už takmer neexistujúcich medziach, bylinné biotopy na okrajoch poľných ciest i o viac-menej absentujúce maloplošné aquatické biotopy. Na všetky tieto biotopy, ktoré sa v stredoeurópskom regióne nachádzajú v poľnohospodárskej krajine len roztrúsené na malých plôškach, viaže sa veľké množstvo živočíchov – od mikroskopických pôdnych zástupcov až po veľké cicavce a lovnú zver. Neúmerné zafaženie prírody ďalšou intenzifikáciou poľnohospodárskej výroby preto priamo vplyva na existenciu veľkého množstva živočíchov, ktoré pôvodne v kultúrnej poľnohospodárskej krajine žili a pozitívne vplyvali na jej rozvoj. Izolovanosť ich pôvodného životného prostredia, v krajnom prípade jeho celkové zničenie, spôsobilo už doteraz pokles kvalitatívneho zastúpenia rôznych druhov vtákov a cicavcov, ale aj užitočných druhov hmyzu, ktoré kedysi spolupôsobili pri ochrane poľnohospodárskych plodín pred škodcami.

Súbor prác sústredených v tejto publikácii predstavuje situáciu v štátoch susediacich s našou republikou. Metodické poznatky širokého okruhu odborníkov možno však aplikovať i v našich pomeroch pri návrhoch ozdravenia poľnohospodárskej krajiny.

Eva Kalivodová

M. Ružička: Global ecological problems of the human society

The article is an account of man and his existence in differences between natural laws and laws framed by human society. The aim of this stage is not to search for solution. It is still far. It is important to begin to deal with the differences between man and his life conditions being called the environment, because, on one hand as K. Lorenz said, every danger loses its dangerousness if we get acquainted with its causes and on the other hand, I think, that up to the moment we do not start the process of cognition and search, we cannot know anything, nor to find the way of solution. The base of the difference between man and its environment is between the short term interests of the present and perspectives of the future.

Besides the questions of conservation of human population the preservation of the genepool and biodiversity, stopping the devastation of the environment and sustainable development of human society is the further actual problem.

F. Šamaj: International decade of decrease of influences of disasters

During the last decades the number and intensity of disasters have increased as a consequence of periodical cosmic changes as well as undesirable human activities. With regard to this fact the United Nations Organization and its specialized parts accepted many programs, the Office for Help in Disasters was founded and the last decade of the 20th century was proclaimed as the International decade of decrease of losses of natural disasters.

The first part of the article is devoted to occurrence and influences of natural disasters (volcanic activity, earthquake, variance of CO₂ content and their effects on climatic changes), as well as to natural disasters resulting from negative influences of human activity (desertification, floods, acid rains, damage of the ozonosphere, global warming – the greenhouse effect).

The second part gives a survey of international cooperation in atmosphere protection and of the program of the Czechoslovak Committee for International Decade of Decrease of Losses of Natural Disasters. It gives information on analysis of hydrometeorological and geological risks in our country, as well as the effort of forming the Monitoring and information system of industrial damages and natural calamities and its task.

J. Demek: Landscapes and hazards

Man always tried to use landscapes in maximum way. Therefore Man also sensitively perceived hazards in landscapes endangering his life